

Nr 45

Utlåtande i anledning av Kungl Maj:ts proposition angående vissa åtgärder på vuxenutbildningens område m. m. såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 mars 1967 dagtecknad proposition nr 85, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden, föreslagit riksdagen att *dels* antaga vid propositionen fogat förslag till ändring i studiehjälpsreglementet den 4 juni 1964 (nr 402) *dels ock* bifalla de förslag i övrigt om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Propositionen har, såvitt angår ändring i studiehjälpsreglementet hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet. I övrigt har propositionen hänvisats till statsutskottet.

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande i ämnet väckta motioner.

Vid riksdagens början väckta motioner:

1) de likalydande motionerna I: 132 av herrar *Bengtson* och *Dahlén* och II:171 av herrar *Hedlund* och *Ohlin*;

2) de likalydande motionerna I: 173 av herrar *Bengtson* och *Dahlén* samt II: 218 av herrar *Hedlund* och *Ohlin*;

3) de likalydande motionerna I: 622 av herr *Gustafsson, Nils-Eric*, samt II: 784 av herrar *Elmstedt* och *Larsson* i Borrby.

I anledning av propositionen väckta motioner:

4) de likalydande motionerna I: 790 av herr *Andersson, Axel, m. fl.* samt II: 995 av herr *Ohlin m. fl.*

5) de likalydande motionerna I: 791 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 990 av herr *Hedlund m. fl.*

Motionerna 2) och 3) har i sin helhet hänvisats till lagutskott. Motionerna 1) har hänvisats till lagutskott såvitt angår vuxenutbildningsbidrag till korrespondensstuderande och i övrigt till statsutskottet. Motionerna 4) och 5) har hänvisats till lagutskott såvitt angår studiehjälpsreglementet och i övrigt till statsutskottet.

Det vid propositionen fogade författningsförslaget är av följande lydelse

Förslag
till
Förordning
om ändring i studiehjälpsreglementet den 4 juni 1964 (nr 402)

Härigenom förordnas, att 4, 19, 21 och 32 §§ samt rubriken omedelbart före 19 § studiehjälpsreglementet den 4 juni 1964 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

Till studerande, — — — — — och studielån.

Till annan — — — — — och studielån.

I stället för studiebidrag jämte tillägg eller förhöjt studiebidrag utgår i vissa fall vuxenutbildningsbidrag enligt vad därom stadgas i 19 §.

Till studerande vid vissa läroanstalter för vuxna utgår dessutom resekostnadsersättning.

Vuxenutbildningsbidrag

Resekostnadsersättning

19 §.

Studerande vid läroanstalt för vuxna må under studiernas slutskede tilldelas vuxenutbildningsbidrag.

Vuxenutbildningsbidrag utgår, efter behovsprövning, med högst tvåtusen kronor för gymnasiestudier och högst ettusen kronor för andra studier.

Vuxenutbildningsbidrag må ej utgå för tid, då den studerande uppbär studiebidrag eller förhöjt studiebidrag.

Till studerande vid statliga gymnasiala skolor för vuxna utgår resekostnadsersättning för resa till och från studieorten efter grunder som fastställas av Konungen.

21 §.

Studielån utgår med högst femtusen kronor för läsår.

Studielån utgår med högst femtusen kronor för läsår. *Om synnerliga skäl föreligga, får dock studielån utöver detta belopp beviljas studerande som bedriver heltidsstudier och har vårdnaden om barn, som icke fyllt sexton år, eller är pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utgiva underhållsbidrag till sådant barn.*

Studielånets storlek — — — — — denna kostnad.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

32 §.

Beslut om — — — — — av rektor.

Beslut om behovsprövat tillägg till studiebidrag så ock beslut om vuxenutbildningsbidrag, om studielån eller om studiehjälp för studier utom riket meddelas av centrala studiehjälpsnämnden.

Beslut om behovsprövat tillägg till studiebidrag så ock beslut om studielån eller om studiehjälp för studier utom riket meddelas av centrala studiehjälpsnämnden.

Fråga som — — — — — centrala studiehjälpsnämnden.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1967.

Bestämmelserna om vuxenutbildningsbidrag skall tillämpas även efter sagda dag i fråga om sådan studerande vid läroanstalt för vuxna som påbörjat studier vid anstalten före förordningens ikraftträdande.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås på grundval av bl. a. betänkanden från gymnasieutredningen och yrkesutbildningsberedningen vissa åtgärder inom vuxenutbildningens och det pedagogiska utvecklingsarbetets område.

Huvudsyftet är att vidga den enskildes möjligheter att deltaga i utbildning och studier. Radio och television skall i högre grad utnyttjas för utbildning av vuxna och ungdom. Förslag läggs fram om övertagande av en enhet för produktion av televisions- och radioprogram för utbildningsändamål. Avsikten är vidare att inom bl. a. ungdomsutbildningen inleda en försöksverksamhet med lärarsättande program. Verksamheten skall enligt förslaget ledas av en särskild kommitté. Medel beräknas för igångsättning för vuxenutbildningen av bl. a. en radiokurs i engelska på gymnasiestadiet och en radiokurs i företagsekonomi på gymnasiestadiet.

Den utvidgning av den arbetsmarknadsinriktade vuxenutbildningen som genomfördes vid förra årets riksdag skall kompletteras med förstärkningar av resurserna för folkbildning samt lokal- och riksrekryterande vuxenutbildning.

Utbildningsprogrammet inom den gymnasiala vuxenutbildningen föreslås omfatta utbildning enligt kursplanerna för grundskolans högstadium, fackskola, gymnasium och yrkesskola. Kommun föreslås bli huvudman för lokal vuxenutbildning, som i regel skall inordnas i skolenheter med ungdomsutbildning. En förstärkning föreslås av den administrativa och pedagogiska ledningen vid sådana enheter. En höjning föreslås av statens bidrag till den lokala utbildningen så att detta täcker 100 % av kostnaderna för löner till skolläring och lärare.

Vid de riksrekryterande skolorna skall även studerande som enbart studerar per korrespondens kunna tas in. Särskilda laborationskurser skall vidare anordnas. I samband med bl. a. utvidgningen av utbildningsprogrammet föreslås en betydande personalförstärkning vid de båda skolorna i Norrköping och Härnösand.

I propositionen betonas kraftigt den roll som folkbildningen och folkhögskolorna bör ha inom vuxenutbildningen. Åtgärder föreslås för att åstadkomma en klarare gränsdragning mellan studiecirkelar och nuvarande deltidskurser vid yrkesskolorna. Den förstärkning av folkhögskolornas statsbidragsgivning, varom beslut fattades vid förra årets riksdag, fullföljs med förslag om förbättrade arbetsvillkor för studiecirkelverksamheten.

Förslag framläggs bl. a. om en höjning av maximibeloppet för lån ur allmänna studielånefonden för studerande med försörjningsplikt mot barn, om införande av resekostnadsersättning för studerande vid den riksrekryterande vuxenutbildningen samt om höjning av resetillägget till studiebidrag.

Åtgärderna föreslås träda i kraft successivt med början nästa budgetår.

Motionsyrkandena

I *motionerna I: 132* av herrar *Bengtson* och *Dahlén* och *II: 171* av herrar *Hedlund* och *Ohlin* har yrkats »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag att vuxenutbildningsbidrag skall utgå även till korrespondensstuderande för beivrande av preparandkurser».

I *motionerna I: 173* av herrar *Bengtson* och *Dahlén* och *II: 218* av herrar *Hedlund* och *Ohlin* har yrkats »att riksdagen måtte besluta att studiemedelsförordningen av den 4 juni 1964 (nr 401) ändras så att studiemedel kan utgå även till personer över 40 år.»

I *motionerna I: 622* av herr *Gustafsson*, *Nils-Eric*, och *II: 784* av herrar *Elmstedt* och *Larsson* i Borrby har yrkats »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag beträffande frågan om det studiesociala stödet till de korrespondensstuderande enligt i motionen anförda grunder.»

I *motionerna I: 790* av herr *Andersson*, *Axel*, *m. fl.* och *II: 995* av herr *Ohlin m. fl.* har yrkats »att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 85 måtte besluta att resetillägg enligt studiehjälpsreglementet skall utgå vid ett minsta reseavstånd av sex kilometer färdvägen enligt centrala studiehjälpsnämndens förslag.»

I *motionerna I: 791* av herr *Bengtson m. fl.* och *II: 990* av herr *Hedlund m. fl.* har yrkats att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 85 måtte besluta

att resetillägg enligt studiehjälpsreglementet skall utgå vid ett minsta reseavstånd av sex kilometer färdvägen enligt centrala studiehjälpsnämndens förslag men med de högre belopp som föreslås i propositionen;

att elev vid lokal vuxenutbildning som bedriver heltidsstudier skall omfattas av studiehjälpsreglementets bestämmelser;

samt att vederbörande utskott utarbetar förslag till erforderlig ändring i lagtexten med anledning av yrkandet om ändring i bestämmelsen om resetillägg.

Beträffande skälen för motionsyrkandena hänvisas till motionerna II: 171, II: 784, II: 990 och II: 995.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, *statsrådet Edenman*, har under rubriken »motiv för vuxenutbildningen» uttalat följande angående utformningen av ett studiesocialt system för de vuxenstuderande.

»Så länge som den gymnasiala och förgymnasiala utbildningen i huvudsak sker på deltid, bör inte några väsentliga förändringar av nu gällande system komma till stånd. Men undersökningar pågår rörande konsekvenserna i skilda avseenden av ett för vuxenutbildningen särskilt utformat studiefinansieringssystem.»

I motiveringen till i propositionen föreslagna studiesociala åtgärder för vuxenstuderande anför departementschefen.

»I det föreliggande utredningsmaterialet saknas förslag om åtgärder inom det studiesociala området. Jag har i det föregående framhållit att undersökningar pågår i syfte att förändra studiefinansieringssystemet för vuxenutbildningen.

Ett behov föreligger emellertid att inom ramen för gällande studiesociala system göra förändringar som leder till större möjligheter för de vuxna att bedriva gymnasiala studier. Såsom chefen för inrikesdepartementet framhållit i prop. 1967:1 (bil. 13 s. 79) bör däremot några ändringar i gällande regler för utbildningsbidrag nu ej aktualiseras.

Huvudlinjen i det i föregående framlagda reformförslaget är att så långt möjligt underlätta för den enskilde att tillgodogöra sig utbildning. Ett utbyggt studieprogram skall därför erbjudas inom ramen för lokal gymnasial vuxenutbildning. Den riksrekryterande vuxenutbildningen skall kunna ge även fackskolkurser och inom ramen för denna organisation skall brevskolstudier kunna bedrivas. En utbyggnad skall ske av utbildningen via radio och television.

Dessa förbättrade utbildningsmöjligheter bör kompletteras med vissa studiesociala åtgärder. Studiestödet vid läroanstalterna för vuxna är reglerat i studiehjälpsreglementet. Bestämmelserna innebär bl. a. att studielån — som en följd av den studiesociala reformen år 1964 — kan utgå med högst 5 000 kr. om året. Vid deltidstudier utgår lånen mer sällan. Genom beslut vid 1962 års riksdag infördes vuxenutbildningsbidrag i studiernas slutskede för dem som syftade till att avlägga gymnasie- eller realexamen. I den mån heltidsstudier förekommer, som vid de muntliga kurserna vid statens gymnasier för vuxna, utgår även studiebidrag, dock ej under tid då vuxenutbildningsbidrag utgår.

Det studiesociala stödprogrammet för vuxna bör inriktas på att — som kom-

plettering till att utbildningstillfällen ställs till förfogande i långt större utsträckning än tidigare — möjliggöra för de studerande att utnyttja de förbättrade utbildningsresurserna. Studerande med särskilt stora lånebehov bör hjälpas att komma över de svårigheter som är förenade med bortfallet av normal förvärvsinkomst under studietiden. Detta kan uppnås genom en höjning av studielånens maximibelopp. Under muntliga kursperioder vid de riksrekryterande gymnasiala skolorna bör alltjämt studiebidrag och tillägg utgå. Vidare bör staten ta på sig kostnaderna för de utgifter för resor som är förenade med ett utnyttjande av den riksrekryterande utbildningen. Vid denna omläggning bör vuxenutbildningsbidragen avvecklas.

Maximibeloppet för lån ur allmänna studielånefonden utgör nu 5 000 kr. om året. Detta belopp fastställdes vid den studiesociala reformen vid 1964 års riksdag. Jag vill erinra om att dessa lån i huvudsak skall utgå till sådana studerande inom studiehjälpsystemet som kan anses befinna sig i en med de universitets- och högskolestuderande likartad studieekonomisk situation. I prop. 1964: 138 angående studiesocialt stöd till studerande ungdom betonade jag bl. a. betydelsen av att det studiesociala stödet inom de skilda systemen blev ur den enskildes synpunkt i stort sett likvärdigt. Såsom centrala studiehjälpsnämnden framhåller i sin begäran om medel för budgetåret 1967/68 har en inte obetydlig skillnad uppkommit mellan de förmåner som kommer t. ex. en äldre folhögskolelev och en universitetsstuderande till del. Enligt min mening bör i princip samma totala studiesociala stöd utgå till studerande med jämförbar studieekonomisk situation. Detta kan lättast uppnås — som också studiehjälpsnämnden föreslagit — genom en komplettering av studiehjälpsreglementet med en regel av innebörden att vid synnerliga skäl studielån kan utgå med högre belopp än 5 000 kr. Detta högre studielån bör utgå endast till studerande med försörjningsplikt mot barn. För en heltidsstuderande med ett barn utgör studiemedlen f. n. (med basbeloppet 5 500 kr.) vid tio månaders studier ca 9 000 kr. Motsvarande belopp bör kunna utgå inom studiehjälpsystemet, varvid hänsyn bör tas till utgående studiebidrag, studietidens längd etc.

För de studerande som deltar vid de muntliga kurserna vid de riksrekryterande skolorna bör liksom nu är fallet studiehjälp i form av studiebidrag och tillägg eller förhöjt studiebidrag kunna utgå. Dessa förmåner bör även tillerkännas studerande vid de av mig föreslagna laborationskurserna för enbart brevskolestuderande. Utbildningstiden — inkl. tid för brevskolstudier — är totalt sett längre än de åtta veckor som en kurs skall pågå för att studiebidrag skall kunna utgå. Någon generell uppmjukning av denna gräns är jag däremot inte beredd att förorda.

De riksrekryterande skolornas elever har av naturliga skäl många gånger stora kostnader för resorna till och från studieorten. Ofta kan de studerande ej heller utnyttja sådana reserabatter som kommer andra studerande till del. Resekostnaderna är därför jämfört med övriga skolformer en stor utgiftspost. Skäl finns därför att komplettera studiestödet vid dessa skolor med fria resor. Staten bör

ta på sig att svara för kostnaden för resa — enligt billigaste färd sätt — till och från kursorten vid kursens början och slut i den mån kostnaderna överstiger ett visst belopp. Ersättning för sovvagn och dylika extra avgifter bör dock inte utgå. Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att i detta avseende utfärda närmare föreskrifter.

År 1962 infördes ett särskilt bidrag under studiernas slutskede med syfte att möjliggöra för den enskilde att ta ledigt från förvärvsarbete och slutföra examen. De nya gymnasiala studiernas avslutning har inte utformats på samma sätt och bl. a. som en följd av ändringar i kompetensbestämmelserna kommer behovet av hel examen att bli mindre än tidigare. Något markerat slutskede uppträder alltså inte såsom tidigare. De studerandes behov av finansieringsmedel tillgodoses vidare lika väl av studielånen. Bl. a. dessa skäl talar för en avveckling av vuxenutbildningsbidraget. Bortfallet av bidraget kompenseras också av att studiebidrag i motsats till vad nu gäller kommer att utgå för heltidsundervisning. Bestämmelserna om vuxenutbildningsbidrag bör dock övergångsvis gälla för dem som tagits in vid läroanstalterna med nuvarande studieordning.

Beträffande frågan om kompletteringsstudier vill jag erinra om att jag i prop. 1967: 4 (s. 136) uttalat bl. a. att kompletteringsstudier på gymnasienivå inte skall anordnas inom universitetsorganisationens ram. Studerande med utbildningsönskemål av detta slag bör utnyttja den lokala eller riksrekryterande vuxenutbildningsorganisationen. Det är då helt i linje med riktlinjerna för gällande studiesociala regler att studiestödet — liksom vid annan gymnasial utbildning — skall utgå enligt studiehjälpsreglementet.

Jag vill avslutningsvis beröra en fråga av betydelse för de riksrekryterande gymnasiala skolorna. Vid ett förverkligande av mina förslag kommer elevantalet vid dessa skolor att stiga. Särskilt blir detta fallet för skolan i Norrköping. Det kan inte uteslutas att vissa svårigheter kan uppstå med att skaffa inackorderingsrum för de studerande. Denna fråga bör närmare aktualiseras i samband med behandlingen av internat- och utlandsskolutredningens nyligen avlämnade betänkande.

De nya bestämmelserna bör träda i kraft den 1 juli 1967.»

Resetillägget i studiehjälpsreglementet

Bestämmelser om resetillägg finns i 11 § studiehjälpsreglementet och 5—7 §§ i tillämpningsbestämmelserna till reglementet. Resetillägget bestäms efter avståndet från bostad till skola. Avståndet beräknas i första hand efter *fågelvägen*. Om emellertid *färdvägen* är minst 10 kilometer längre än fågelvägen beräknas resetillägget efter avståndet färdvägen mellan bostaden och skolan. Om färdvägen är minst 10 kilometer utgår resetillägg även om avståndet fågelvägen icke uppgår till 6 kilometer. Skall avståndet beräknas efter färdvägen och föreligger flera färdvägar, beräknas avståndet efter kortaste allmän-

na färdväg. Vid beräkning av avståndet fågelvägen skall enligt centrala studie-
hjälpnsnämndens anvisningar beräkning ske strikt även om gränsen skulle komma
att sättas vid en gata eller dylikt.

Resetillägget utgår enligt följande uppställning.

Avstånd i kilometer minst	Resetillägg i månaden, kronor
6	30
16	45
26	60
36	75

Resetillägg utgår icke till studerande, som kan erhålla färdbiljett med särskild
prisnedsättning för studerande under förutsättning att resekostnaden efter pris-
nedsättningen ej överstiger 30 kronor per månad.

Resetilläggets konstruktion har vid flera tillfällen behandlats av riksdagen.
En redogörelse härför finns i *andra lagutskottets utlåtande 1966: 65*.

I den förevarande propositionen behandlas under rubriken »Studiesociala än-
damål» (s. 112—115) vissa frågor om resetillägget i studiehjälpsreglementet. Det
föreslås viss höjning av tilläggens storlek. Däremot avvisas förslag om ändring
av resetilläggets konstruktion innebärande att tillägget skulle beräknas enbart
med utgångspunkt från elevens färdväg mellan hem och skola.

Utskottet

Studiesociala åtgärder för vuxenstuderande m. m.

I förevarande proposition föreslås vissa åtgärder inom vuxenutbildningens om-
råde. Enligt propositionens förslag skall vuxenutbildning bedrivas dels lokalt
med kommunerna som huvudmän, dels i riksrekryterande skolor. Den lokala
undervisningen avses huvudsakligen skola ske genom deltidsundervisning. Det
förutsättes dock att den enskilde studeranden, i varje fall på de största orterna,
har möjlighet att utforma sitt studieprogram så att heltidsstudier i praktiken
kan bedrivas.

I fråga om studiesociala förmåner framlägges förslag om höjning av maximi-
beloppet — f. n. 5 000 kr. per läsår — för lån ur allmänna studielånefonden för
studerande som bedriver heltidsstudier och har försörjningsplikt mot barn. Vi-
dare föreslås införande av resekostnadsersättning för studerande vid den riks-
rekryterande vuxenutbildningen. Vuxenutbildningsbidraget föreslås avvecklat.

Enligt gällande bestämmelser utgår studiehjälp endast för studier vid de
läroanstalter och utbildningslinjer som Kungl. Maj:t särskilt angivit. Studie-

bidrag jämte tillägg eller förhöjt studiebidrag utgår i princip endast vid heltidsundervisning omfattande minst åtta veckor. Studielån kan däremot beviljas även vid deltidundervisning. Dessa regler innebär att studerande som deltar i de muntliga kurserna vid de riksrekryterande skolorna har rätt till studiebidrag och tillägg eller förhöjt studiebidrag. Därjämte har de möjligheter att få studielån. Elever vid den lokala vuxenundervisningen kan däremot endast erhålla studielån. De är uteslutna från bidrag enligt studiehjälpsreglementet eftersom kurserna vid den lokala undervisningen i huvudsak skall anordnas som deltidundervisning. Studiehjälpens konstruktion att kurser, som innebär deltidstudier ej ger rätt till studiebidrag eller förhöjt studiebidrag, medför att en kombination av kurser, som för den studerande faktiskt kan innebära heltidsstudier, ej ger vederbörande rätt till bidrag. I propositionen föreslås ingen ändring av de nu berörda principerna för utgivande av studiehjälp.

I motionerna I: 791 av herr Bengtson m. fl. och II: 990 av herr Hedlund m. fl. framställs emellertid yrkande som syftar till att studerande vid lokal vuxenutbildning som bedriver heltidsstudier förutom studielån skall kunna få studiebidrag och tillägg eller förhöjt studiebidrag enligt studiehjälpsreglementet.

Utskottet vill först framhålla att de relativt begränsade åtgärder som nu föreslås för de vuxenstuderande inte innebär någon slutgiltig lösning av studiefinansieringsfrågan. Förslaget får ses som en första etapp som bör följas av fler allteftersom det samhällsekonomiska utrymmet och de skolorganisatoriska anordningarna medger det. I propositionen uppges att undersökningar pågår rörande konsekvenserna i skilda avseenden av ett för vuxenutbildningen särskilt utformat studiefinansieringssystem. Mot denna bakgrund anser sig utskottet kunna acceptera propositionens förslag om det studiesociala stödet till vuxenstuderande. Motionärernas förslag, som f. n. endast torde vara av betydelse för ett mindre antal studerande, kan emellertid enligt utskottets mening vara värt att beakta i samband med övervägandena om det framtida studiefinansieringssystemet.

I de vid riksdagens början väckta motionerna I: 622 av herr Gustafsson, Nils-Eric, och II: 784 av herrar Elmstedt och Larsson i Borrbjörns samt I: 132 av herrar Bengtson och Dahlén och II: 171 av herrar Hedlund och Ohlin behandlas frågor som rör det studiesociala stödet till korrespondensstuderande.

I motionerna I: 622 och II: 784 hävdas att de korrespondensstuderande i studiesocialt avseende bör behandlas efter samma normer som andra studerande. Motionärerna önskar skyndsamt utredning och förslag i frågan. I motionerna I: 132 och II: 171 yrkas att vuxenutbildningsbidrag skall utgå till korrespondensstuderande för beivrande av preparandkurser.

I propositionen, som alltså framlagts efter det de nu aktuella motionerna väcktes, finns förslag av stor betydelse för de korrespondensstuderande. Korrespondensundervisning skall bedrivas av den riksrekryterande skolan i Norrköping. Korrespondensstudier skall även — liksom redan nu sker — kunna drivas i kombination med muntliga kurser. Undervisningsmaterialet kommer i princip

att utan kostnad ställas till elevernas förfogande. Vid de muntliga kurserna skall studiebidrag jämte tillägg eller förhöjt studiebidrag kunna utgå. Mot bakgrunden av dessa reformer föreslås i propositionen att de nuvarande brevkolestipendierna, som är avsedda att bidra till kurskostnader vid studier med real-, student-, handelsgymnasie- eller ingenjörsexamen som mål, skall avvecklas.

De i propositionen framlagda förslagen kommer att medföra betydande förbättringar för de brevkolestuderande. De som bedriver brevkolestudier vid skolan i Norrköping kan sägas bli jämställda med övriga vuxenstudier i studiesocialt avseende. Enligt utskottets mening finns det emellertid goda skäl för att i framtiden förbättra det studiesociala stödet till brevkolestuderande. Utskottet anser sig kunna utgå från att frågan kommer att uppmärksammas under de pågående övervägandena om ett studiefinansieringssystem för vuxenstudier. Med hänsyn härtill synes det inte erforderligt med en utredning av det slag som förordas i motionerna I: 622 och II: 784.

Yrkandet om vuxenutbildningsbidrag till korrespondensstudier i samband med preparandkurser kan enligt utskottets mening inte längre anses aktuellt med hänsyn till propositionens förslag om vuxenutbildningsbidragets avskaffande vid alla former av undervisning. Utskottet, som ej har någon erinran mot propositionens förslag i denna del, vill dessutom hänvisa till vad ovan anförts om möjligheten för korrespondensstudier att vid muntlig undervisning få studiehjälp.

I motionerna I: 173 av herrar Bengtson och Dahmén samt II: 218 av herrar Hedlund och Ohlin behandlas frågan om övre åldersgränsen för erhållande av studiemedel. Studiemedel utgår till studier vid universitet och högskolor samt en del därmed jämställda utbildningsanstalter. En förutsättning är att den studier inte fyllt 40 år. Undantag kan dock göras från denna regel om särskilda skäl föreligger. Motionärerna önskar ändra bestämmelsen så att studiemedel kan utgå även till personer över 40 år.

Som framgår av det ovan sagda kan studiemedel redan enligt gällande bestämmelser utgå till personer över 40 år efter särskild prövning. År 1964 vid tillkomsten av bestämmelsen framhöll riksdagen vikten av en liberal tillämpning. Centrala studiehjälpnämnden har meddelat särskilda anvisningar med avseende på regeln. Dessa innebär att särskilda skäl kan anses föreligga, om en studier behöver ytterligare någon termin för att nå examen, om det gäller mycket tidskrävande utbildning, exempelvis för uppnående av licentiatexamen eller doktorsgrad, om den studier börjat utbildning vid relativt hög ålder, om en studier avbrutit sin utbildning för äktenskap och familjebildning och senare önskar fullfölja utbildningen eller om studierna avser komplettering av examen. Studiemedel beviljas emellertid i princip inte, om det kan beräknas, att utbildningen inte kommer att vara avslutad förrän efter det år den studier fyller 50 år.

Motiveringen för fyrtioårsregeln är att studiemedelssystemet förutsätter åter-

betalning. Den som lyft studiemedel behöver normalt en inte alltför kort tidrymd för att fullgöra sin återbetalningsskyldighet. Denna skyldighet skall i princip vara fullgjord före 65 års ålder. Den utformning centrala studiehjälpsnämndens tillämpningsföreskrifter till 40-årsregeln fått överensstämmer väl med de intentioner riksdagen hade vid regelns antagande. Enligt utskottets uppfattning har det inte påvisats några beaktansvärda olägenheter med regeln och utskottet avstyrker därför motionerna.

Utöver vad ovan anförts om propositionens förslag om studiesociala åtgärder för vuxenstudierande har utskottet inte funnit anledning till erinran eller särskilt uttalande. Utskottet biträder alltså propositionen i ifrågavarande del.

Resetillägget i studiehjälpsreglementet

Elever i gymnasier, yrkesskolor, fackskolor och vissa andra skolformer kan enligt studiehjälpsreglementet erhålla resetillägg om de har lång väg mellan hemmet och skolan. Resetillägg utgår om avståndet mellan hemmet och skolan är minst 6 km fågelvägen eller 10 km färdvägen. Tillägget utgår med ett månadsbelopp av 30 kr. om avståndet är minst 6 km, med 45 kr. om avståndet är minst 16 km, med 60 kr. om avståndet är minst 26 km och med 75 kr. om avståndet är minst 36 km. Avståndet beräknas i första hand efter fågelvägen. Om emellertid färdvägen är 10 km längre än fågelvägen, räknas avståndet efter färdvägen.

Bestämmelserna om resetillägg har alltsedan sin tillkomst år 1964 varit under diskussion. 1965 års riksdag uttalade att reglerna inte var tillfredsställande och att man borde snarast möjligt söka åstadkomma nödiga förbättringar i systemet. Centrala studiehjälpsnämnden har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 21 december 1965 efter utförd utredning begärt att reglerna skall ändras, så att enbart färdvägens längd skall läggas till grund för resetillägget.

Nämndens förslag har remissbehandlats. Förslaget har tillstyrkts av skolöverstyrelsen, Svenska stadsförbundet, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet och Målsmännens riksförbund. Skolöverstyrelsen har hört ett stort antal länsskolnämnder och skolstyrelser, vilka samtliga uttalat sig för studiehjälpsnämndens förslag. Ändringsförslaget har avstyrkts av statskontoret, riksrevisionsverket och Sveriges skolkamerala förening.

I den förevarande propositionen erinrar departementschefen om att man vid tillkomsten av de nuvarande reglerna var angelägen om att få ett administrativt enkelt system. Departementschefen anser inte tillräckliga skäl föreligga att tillstyrka nämndens förslag. Departementschefen anmäler emellertid, att han har för avsikt föreslå Kungl. Maj:t att med bibehållande av gällande avståndsgränser höja de nu utgående resetilläggen om 30, 45, 60 och 75 kr. till 40, 60, 80 respektive 100 kr.

I motionerna I: 790 av herr Andersson, Axel, m. fl. och II: 995 av herr Ohlin m. fl. samt I: 791 av herr Bengtson m. fl. och II: 990 av herr Hedlund m. fl. yr-

kas, att bestämmelserna om resetillägg skall ändras så att i enlighet med centrala studiehjälpsnämndens förslag endast färdvägens längd blir avgörande för om tillägget skall utgå.

De gällande reglerna om resetillägg får i många fall egendomliga och godtyckliga konsekvenser. Det inträffar att en elev med kort avstånd från bostaden till skolan fågelvägen men med relativt långt avstånd färdvägen ej får resetillägg eller får lägre resetillägg än en annan elev som har kortare avstånd färdvägen men vars färdväg bättre överensstämmer med fågelvägens sträckning.

Enligt utskottets mening bör riksdagen vidhålla sin tidigare redovisade ståndpunkt att reglerna bör ändras. Det förslag, som centrala studiehjälpsnämnden lagt fram och som innebär att resetillägg skall utgå så snart färdvägen är sex km, synes utgöra en godtagbar grund för lösning av den föreliggande frågan. De administrativa problem som är förenade med förslaget bör inte överdrivas. Problemen torde i första hand hänföra sig till det nya systemets begynnelse-skede. Sedan skolmyndigheterna fått tillräcklig erfarenhet av elevernas rese- och bostadsförhållanden torde handläggningen av ansökningar om resetillägg inte behöva bli alltför betungande i förhållande till nuvarande ordning.

Förslaget föranleder ändring i 11 § studiehjälpsreglementet. De närmare föreskrifterna ankommer det på Kungl. Maj:t att utfärda. Utskottet, som anser en höjning av resetilläggens belopp motiverad, vill i sammanhanget framhålla att man vid utformningen av tillämpningsföreskrifterna bör överväga om inte gällande avståndsgränser bör jämkas. Den 1 juli 1966 höjde statens järnvägar priset för månadsbiljetter på tåg och bussar. Den nya tariffen innebär förskjutning av tidigare avståndsgränser med följd att elever med samma rese-kostnader erhåller olika stora resetillägg. Detta förhållande bör man söka rätta till.

Med hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

A. att riksdagen — med bifall till motionerna I: 790 och II: 995 samt I: 791 och II: 990, samtliga motioner såvitt angår resetillägget, samt med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i de i förevarande proposition, nr 85, behandlade reglerna om resetillägg — måtte antaga det föreliggande författningsförslaget med nedanstående ändring och tillägg att ingressen och 11 § studiehjälpsreglementet erhåller följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse.

(Kungl. Maj:ts förslag)

Härigenom förordnas, att 4, 19, 21 och 32 §§ samt rubriken omedelbart före 19 § studiehjälpsreglementet den 4 juni 1964 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Utskottets förslag)

Härigenom förordnas, att 4, 11, 19, 21 och 32 §§ samt rubriken omedelbart före 19 § studiehjälpsreglementet den 4 juni 1964 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Utskottets förslag)

11 §.

Är den studerande bosatt på ett avstånd från skolan av minst sex kilometer *fågelvägen eller tio kilometer* färdvägen, utgår rese- tillägg efter de grunder och med de belopp, som fastställas av Konungen.

Är den studerande bosatt på ett avstånd från skolan av minst sex kilometer färdvägen, utgår rese- tillägg efter de grunder och med de belopp, som fastställas av Konungen.

Konungen äger ----- äro uppfyllda.

Resetillägg utgår ----- åtnjuter inackorderingstillägg.

B. att riksdagen med avslag på motionerna I: 791 och II: 990, såvitt angår yrkandet om studiehjälp vid lokal vuxenutbildning, måtte bifalla propositionen i motsvarande del;

C. att riksdagen måtte bifalla propositionen i övrigt, såvitt den hänvisats till lagutskott;

D. att följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 132 och II: 171, såvitt angår yrkandet om vuxenutbildningsbidrag till korrespondensstuderande,

2) motionerna I: 173 och II: 218 samt

3) motionerna I: 622 och II: 784,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 28 april 1967

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Strand, fru Carlqvist*, herrar Lars Larsson, Hübinette, fru Nilsson, herrar Edström*, Wirtén och Fäldin*;

från andra kammaren: herr Rimmerfors, fröken Wetterström, herrar Bengtsson i Varberg, Fredriksson*, fru Svensson, herr Jönsson i Ingemarsgården, fru Skantz och herr Larsson i Öskeviksby.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation
vid utskottets hemställan under B

av herrar *Edström, Wirtén, Fällidin, Rimmerfors, Jönsson* i Ingemarsgården och *Larsson* i Öskeviksby, vilka ansett,

a) att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på sid 9 med orden »Utskottet vill först» och slutar med orden »det framtida studiefinansieringssystemet» bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet delar motionärernas uppfattning att de studerande vid vuxenutbildningsanstalter med lokal rekrytering som bedriver heltidsstudier bör åtnjuta studiestöd enligt studiehjälpsreglementet. För närvarande utgår till motsvarande kategori studerande ett vuxenutbildningsbidrag i studiernas slutskede. Detta föreslås emellertid slopat. Ett godtagande av propositionen i förevarande del skulle sålunda innebära en försämring i ekonomiskt avseende för de studerande det här gäller. Sådana konsekvenser måste enligt utskottets mening undvikas. Några skäl för att dessa studerande skall behandlas på annat sätt än andra heltidsstuderande kan inte anföras. Studerande vid vuxenutbildningsanstalter med lokal rekrytering som bedriver studier på heltid bör därför komma i åtnjutande av — förutom studielån — studiebidrag jämte tillägg eller förhöjt studiebidrag enligt studiehjälpsreglementet.

b) att utskottet bort hemställa,

»att riksdagen — med bifall till motionerna I: 791 och II: 990, såvitt angår yrkandet om studiehjälp vid lokal vuxenutbildning, samt med avslag å propositionen i motsvarande del — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i denna del anfört.»